

ברוצח בשגגה יש נטיה לרציחה

ערי מקלט תהיינה לכם וגם שמה רוצח מכה נפש בשגגה. (במדבר לה, יא)

חובת הגלות לרוצח בשגגה, מלבד שהיא כפרה וההצלה מגואל הדם, מהווה גם עונש, ומשום כך צריכים "גמר דין" לחיוב גלות.

אמנם יש להתבונן מדוע באמת נענש הרוצח. הלא הרג בשוגג, ומה טעם גזרה תורה עונש על זה?

והביאור בזה נראה, כי מי שבאה על ידו רציחה בשגגה, הרי בהכרח יש לו נטיה כל שהיא לכך. כי בלא זה לא היה בא לידי רציחה אף בשוגג. אם סובבו מן השמים שיכשל בשוגג, הרי זו הוכחה שיש לו נטיה לחטא, ועל כן דינו בגלות, עונש על אותה נטיה דקה לרציחה השוכנת בנפשו*.

נותן דעה

2

ענין נדרים והתרת נדרים

א. "ויקצף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה וגו' ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה אשר ציוה ה' את משה". פירש רש"י וז"ל, ויאמר אלעזר הכהן וגו' - לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים. וכן אתה מוצא בשמיני למלואים, שנאמר "ויקצוף על אלעזר ועל איתמר", בא לכלל כעס, בא לכלל טעות, וכן בשמעו נא המורים ויך את הסלע, על ידי הכעס טעה, עכ"ל.

וצריך להתבונן מה השייכות בין מה שכעס לבין מה דנתעלמו ממנו ההלכות, ועוד, דבודאי אין זה מקרה מה דנתעלמו 'הלכות גיעולי עכו"ם' דוקא, ויש להבין השייכות בכל זה.

ב. והנה איתא בגמרא, שאלו תלמידיו את רבי זירא ואמרי לה לרב אדא בר אהבה במה הארכת ימים אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי וכו', ע"ש.

וצריך לדעת דבתוך ביתי אין הפשט רק כפשוטו בתוך ביתו של אדם, אלא יש בזה עוד בחינה דענינו של בית הוא מקום פנימי בחיי האדם, והכוונה כאן הוא דכמובן יש פעמים והזדמנויות שמחייב את האדם להתנהג בהנהגת הכעס כמו אב לבנו ורב לתלמידו, אבל מכל מקום מלמדים אותנו חז"ל שיש להקפיד שהכעס יהיה רק כלפי חוץ, אבל בפנימיות נפשו אין מקום למדת הכעס כלל.

וכמו דיש הקפדה זו מלמטה, כמו כן יש הנהגה זו למעלה, דגם בזמנים שהקב"ה מתנהג עם כלל ישראל בהנהגה של כעס, מכל מקום צריך לדעת דבאמת אין זה אלא הנהגה כלפי חוץ, אבל בבתי גוואי הקב"ה מלא אהבה לכלל ישראל.

ג. בזה יש להבין שהתביעה על מה שקצף משה רבינו היתה על כך שכעס זה לא היה רק כלפי חוץ אלא היה אף כעס פנימי, ומשום הכי נתעלמו ממנו הלכות געולי עכו"ם, דיסוד הלכות אלו הוא דהדבר נבלע בפנימיות החפץ ולא נמצא בחוץ ואף על פי כן נאסר, וכמו כן היתה התביעה על משה רבינו במה שהכעס לא נשאר בחוץ אלא היה בבתי גוואי. [כמוכן שמדובר בתביעה דקה מן הדקה, שרק משה רבינו בדרגתו הגדולה נתבע על זה].

ד. בהמשך קו זה יש להבין ההקדמה לפרשה זו - פרשת הפרת נדרים.

דהנה יש להתבונן על אחד מהחידושים בפרשה זו דכתיב "ואם הניא אביה אתה ביום שמעו כל נדריה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום וה' יסלח לה כי הניא אביה אתה", פירש רש"י וז"ל, וה' יסלח לה - במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושותה יין ומטמאה למתים, זו היא שצריכה סליחה, ואף על פי שהוא מופר. ואם המופרים צריכים סליחה, קל וחומר לשאינן מופרים, עכ"ל.

והנה היא עבירה מאד דקה הנתפסת במחשבה, דהרי סוף סוף אין זה מעשה עבירה דהרי בעלה מיפר לה, רק שהיא לא ידעה מזה וממילא מצדה חשבה שיש כאן מעשה עבירה, אבל אליבא דאמת אין כאן מעשה עבירה, ונמצא דתביעה זו היא תביעה פנימית מאד, ושייך לכללות פרשת נדרים, שהאדם על ידי מחשבתו יכול לחדש איסור אף על פי שזה אינו חפצא דאיסורא בעצם, והכח לעשות את זה הוא הופעה של הכח שיש בתוך תוכו של האדם בפנימיות שלו, שיש לו כח כל כך חזק עד כדי כך שיכול לחדש חלות איסור.

ה. ועל דרך זה יש להבין מה שיש כח לחכם להתיר את הנדר, דאיתא בחז"ל 'היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו', פירש רש"י וז"ל, התרת נדרים שאמרו חכמים, שהחכם מתיר את הנדר, מעט רמז יש במקרא, ואין על מה לסמוך, אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה, עכ"ל.

דהיינו דתורה שבכתב היא המציאות הנמצאת, ותורה שבעל פה היא המציאות הפנימית בתוך התורה שבכתב, וכמו שכתבנו לעיל דכל ענין הנדרים הוא הופעה של אותו חלק פנימי, וממילא הכח שיש לחכם להתיר הוא משום דיש לו אפשרות לגלות מקום יותר פנימי בתוך האדם, ומשום הכי נקרא היתירו של הנדר 'פורח באויר' משום שהוא דבר יותר גבוה ופנימי ולמעלה ממנו, והתואר לזה הוא 'אויר'.

ו. ויש להטעים במתיקות ולבאר מה דתחילת יום הכיפורים הוא בתפילת כל נדרי, דבעצם יש לשאול על מציאות דתשובה גופא, דאיך ייתכן דאדם יחטא במעשיו ועל ידי תשובה הוא יכול לעקור את המעשה, אלא הפירוש הוא דכל מעשה יש לו איזה מקום דשם יש לו חלות, אבל על ידי תשובה האדם נכנס למקום ולעולם פנימי, ובבחינה פנימית זו הוא מנותק מאותו מעשה עבירה שעשה. וענין הזה הוא כמו שכתבנו בשאלת החכם שהוא מגלה מקום יותר פנימי באדם ששם הנדר אינו חל, ומשום הכי התחלת יום הכיפורים הוא בתפילת כל נדרי.

ז. השתא דאתינא להכי, נבאר גודל התביעה בנדרים דהוא אף אם רק חשבה לעבור על הנדר ואליבא דאמת בעלה היפר לה, דהא כל ענין הנדרים הוא חלות שנתחדש על ידי המחשבה, ומשום הכי יש התייחסות לענין מחשבה והרי היה לה מחשבת עבירה, וממילא גם על זה בעי כפרה "וה' יסלח לה".